

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Männistö, Perttu; Hiljanen, Mikko; Rautiainen, Matti

Title: Tavoitteena elämäntapa : demokratiakasvatuksen suuntia tulevaisuuteen

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat & Jyväskylän yliopisto, 2019

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Männistö, P., Hiljanen, M., & Rautiainen, M. Tavoitteena elämäntapa : demokratiakasvatuksen suuntia tulevaisuuteen. Ruusupuiston kärkiuutiset, (5).

<https://peda.net/jyu/ruusupuisto/uutisarkisto/5-2019/1>

Ruusupuiston kärkeuutiset

KASVATUS- JA KOULUTUSUUTISIA JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSTA

Tavoitteena elämäntapa – demokratiakasvatuksen suuntia tulevaisuuteen

Demokratia on elämäntapa, johon kasvetaan elämällä demokraattisesti. Suomi on usealla mittarilla mitattuna maailman demokraattisimpia maita, mutta kasvatuksen saralla mittarit näyttävät punaista, eivätkä nuorten kokemukset heidän omista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksistaan ole sen parempia. Uusimpien tutkimustulostemme mukaan koulujen demokratiakasvatuksessa työtä riittää edelleen tehtäväksi hartiavoimin.

Demokratia ja kasvatus

Demokratia on mietityttänyt moderneja ajattelijoita yli kahden sadan vuoden ajan. Demokraattisen ideaalin eli vapauden, veljeyden ja tasa-arvon ympärille perustuukin elämämme nyky-yhteiskunnissa. Demokratian perusta luotiin jo antiikin Kreikassa, erityisesti Ateenassa. Periaatteellisella tasolla demokratian ideassa on edelleen paljon samaa, vaikka nykyisille demokratiakansalaisille kreikkalaisten ajatukset – kuten orjuuden salliminen, jotta vapailla miehillä olisi aikaa politikoida – tuntuvat varmasti perin vierailta.

Demokratiakasvatuksen filosofi Gert Biesta tähdentää, että demokratia voi toteutua vain kasvatusympäristössä, jossa vapaus ja tasa-arvo määrittävät kaikkea toimintaa. Niin kauan kuin elämme maailmassa, jossa ylhäältä ladellaan, miten kasvatettavien kuuluu kasvaa ja miten he sen parhaiten tekevät, ei voida puhua demokratiakasvatuksesta.

Niinpä, vaikka oppijakeskeisyys ja oppijoiden osallisuus ovat olleet pedagogiikan ydintermejä jo 1990-luvulta lähtien, länsimainen ja pohjoismainen kuva kasvatuksesta on edelleen hyvin hierarkkinen. Oppilas–opettaja-asetelma rakentuu periaatteelle, että opettajalla on asemansa vuoksi lähes yksinvalta kasvatuksessa.

Mikseivät vapaus ja tasa-arvo eli demokratian keskeiset periaatteet sitten mielestämme poikkileikkaa kasvatusta? Syitä on paljon. Yksi keskeinen on se, että demokratia mielletään lähtökohtaisesti länsimaisia yhteiskuntia yhdistäväksi, *hallinnolliseksi* periaatteeksi, jonka yleisimpänä esiintymismuotona ovat äänestämällä valitut kansanedustajat. Näin ajateltuna demokratia eriytyy omaksi elämän osa-alueekseen, jonka toteuttaminen on muiden, tehtävään erityisesti valikoituneiden henkilöiden harteilla. Koulussa sama pilkkoutuminen tapahtuu niin, että demokratian ajatellaan tapahtuvan pelkästään oppilas- tai opiskelijakuntien kautta tai demokratia sysätään katsomusaineiden, etupäässä yhteiskuntaopin, opettajien vastuulle, vaikka käytännössä jokaisen opettajan tulisi olla demokratiakasvattaja. Kaiken lisäksi demokratiaan liittyvät sisällöt koulussa painottuvat demokratian institutionaaliseen ja parlamentaariseen puoleen.

Uusi kirja, vanhat sivut

Edellä kuvatut piirteet näkyvät myös suomalaisissa lukioissa. Tämä ilmeni, kun keräsimme lukiolaisilta tietoa heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään demokratiasta ja osallisuudesta. Kyselyyn vastasi yli kolme tuhatta lukiolaista keväällä 2019. Alustavien tulosten mukaan yhteiskunnallisia asioita käsitellään lukiossa opettajajohtoisesti. Käsitteily perustuu tietoihin taitojen ja aktiivisuuteen kannustamisen kustannuksella. Opetus näyttää eriyttävän tiedot ja yhteiskunnassa toimimisen toisistaan. Samankaltaista viestiä kertoo myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama kouluterveyskysely. Sen mukaan vain noin 56 % kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista sekä lukion ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista kokee olevansa tärkeä osa luokkansa yhteisöä. Yhteisöllisyyden kokemus koko koulussa on vielä tätä heikompi. Tämän lisäksi alle 15 % yläkoulun ylempien luokkien sekä lukion kahden ensimmäisen vuoden opiskelijoista kokee, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa. Sekä tekemämme että THL:n kysely kielivät samasta ilmiöstä – suomalaiskouluissa demokratia ei ole elämäntapa, joka eletään yhdessä todeksi päivittäisessä arjessa.

Koulu on paikka harjoitella erilaisia yhteiskunnassa tarvittavia taitoja, myös demokraattista elämäntapaa. Mikäli yhteiskunnassa ei panosteta demokratiiaan uskovien yksilöiden kasvatukseen, tulee demokratiasta periaatteena pelkkiä korulauseita ja kansalaisista pelinappuloita. Demokratiassa elämäntapana kasvetaankin nimenomaan yhdessä toimien ja elämää ihmetellen. Yhdessä toimimisen lisäksi demokratian peruseriaatteita ovat vapaus ja tasa-arvo, minkä vuoksi kaikkia kasvatustilanteita pitäisi määrittää tasa-arvo opettajan ja oppilaan välillä.

Tavoitteena elämäntapa

Demokraattinen elämäntapa kouluissa ja laajemmin yhteiskunnassa tulee ymmärtää periaatteellisenä tasa-arvona. Demokratiassakaan aikuista ja lasta tai kasvattajaa ja kasvatettavaa ei kohdella "samalla tavalla". Opettajalla on demokraattisia periaatteita kunnioittavassa kasvatuksessa tietynlainen erityisasema sen perusteella, että hänellä on vastuu ja kokemuksesta kumpuava ymmärrys ohjata kasvatettavia kypsyttä kohti. Demokratiassa kuitenkin myös kasvatettavalla on laaja aloitteidenteko-oikeus, joka koskee oppisisältöjä ja oppimistapoja, sekä oikeus vaatia kunnioittavaa kohtelua kaikissa kasvatustilanteissa. Opettajan auktoriteetin sijaan pitäisikin keskustella siitä, miten kaikki toimijat kouluissa voitaisiin ymmärtää tasa-arvoisina ilman, että opettajan kasvatustilanteeseen luopumisesta täytyisi keskustella.

Perttu Männistö, Mikko Hiljanen ja Matti Rautiainen

Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella on kehitetty ja tutkittu demokratiakasvatusta aktiivisesti 2000-luvun alusta alkaen. **Perttu Männistö** viimeistelee demokratiakasvatusta käsittelevää väitöstutkimustaan Philosophical inquiry into the foundations of democracy education in Finland. **Mikko Hiljanen** toimii yliopistonopettajana lukion demokratiakasvatusta kehittävässä hankkeessa. **Matti Rautiainen** on mukana Suomen toisena jäsenenä Euroopan neuvoston demokratiakulttuuria edistävässä EPAN-verkostossa.

Lue lisää:

IDEMO - Integrated Subject and Democratic Education Education Policy Advisors Network (EPAN)

Lähetä palautetta kirjoittajille: perttu.mannisto@jyu.fi, mikko.m.t.hiljanen@jyu.fi tai matti.a.rautiainen@jyu.fi

Kuvassa vasemmalta Perttu Männistö, Mikko Hiljanen ja Matti Rautiainen.

Teemakuva: Ben Wehrman / Mostphotos.com, henkilökuva: Martti Minkkinen.

[Seuraava](#) | [Palaa pääsivulle](#)

0 kommenttia